

Motion till riksdagen 2005/06:U386

av Peter Eriksson m.fl. (mp, -)

Stopp för den globala vapenspridningen

Motionen delad mellan flera utskott

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Vapen i världen	5
3.1	Inledning	5
3.2	Genusaspekter	6
3.3	Konfliktförebyggande arbete.....	7
3.4	Legitim våldsutövning.....	8
3.5	Krig som utvecklingshinder	8
3.6	Svensk vapenexport.....	9
4	Vapenslag.....	11
4.1	Minor och klusterbomber	11
4.2	Utbränt uran – Depleted Uranium (DU).....	12
4.3	Kämvapen	13
4.4	Lätta vapen – Small Arms and Light Weapons (SALW)	14
5	Privata militära företag.....	14
6	Terrorism.....	15

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om spridning av kunskap om FN:s resolution 1325 om bl.a. kvinnors medverkan i fredsuppbyggnad.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för en stor FN-konferens om mansrollen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skynda på implementeringen av den civila fredskår som Europaparlamentet beslutat om, och som ministerrådet senare godkänt, för fullgörandet av icke-militära uppgifter under konflikter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringens årliga skrivelse om krigsmaterielexporten i fortsättningen bör innehålla en bedömning av i vilken grad denna stämmer överens med de överordnade målen när det gäller samstämmigheten mellan olika politikområden i Sveriges politik för global utveckling, liksom att i regeringens kommande skrivelser redovisa hur krigsmaterielexporten stämmer överens med de överordnade, globala målen om fattigdomsbekämpning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det generella förbudet även fortsättningsvis måste utgöra den grundläggande förutsättningen för krigsmaterielexporten.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att närings- och sysselsättningspolitiska argument för en krigsmaterielexport avvisas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU bör driva en politik mot s.k. materielspecifik krigsmaterielexport till stater där brott mot mänskliga rättigheter begås och att ett demokratikriterium måste införas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige även i EU driver en politik om ökad restriktivitet när det gäller följdleveranser av krigsmateriel och för hur lång tid dessa kan fortgå.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att justera de existerande svenska reglerna kring krigsmateriel-export så att reglerna för import är samstämmiga och likalydande med exportkontrollen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla typer av militärt samarbete oavsett om det handlar om import eller export eller annat utbyte av krigsmateriel till Israel skall upphöra.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör arbeta för att EU inför ett vapenembargo mot Israel.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige arbetar för att EU fortsätter upprätthålla vapenembargot mot Kina.

Fel! Okänt namn på

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige i EU arbetar för att EU:s s.k. uppförandekod när det gäller krigsmaterielexporten dels blir restriktiv, dels får status av ett för medlemsländerna bindande dokument i stället för att som nu endast vara en rekommendation.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att svenskt statligt exportstöd till krigsmateriel avskaffas.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige bör ta initiativ i FN till en konferens om ett internationellt fördrag om restriktioner i vapenproduktion och vapenhandel.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att avveckla engagemanget i Western European Armament Group (WEAG) samt i sexnationersinitiativet för krigsmaterielproducenter.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att ingen typ av produktutveckling av minor får ske inom ramen för svensk vapenproduktion eller forskning.
18. Riksdagen begär att regeringen verkar för att det femte protokollet till konventionen om förbud mot, eller inskränkningar i, användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar, skall inkludera ett förbud mot klusterbomber.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen i FN och andra internationella forum skall verka för ett omedelbart moratorium till dess ett förbud mot klusterbomber finns.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för att all användning av DU-vapen omedelbart stoppas.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att frågan om förbud mot utbränt uran lyfts till FN:s mänskörättskommitté och att användning av utbränt uran klassas som krigsförbrytelse.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att öka forskning som kan klarlägga sambandet mellan utarmat uran och sjuklighet, miljöeffekter och dödlighet.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att verka för en tätare NPT-översynsprocess där sanktionsmöjligheter skapas för de länder som inte fullgör sina åtaganden.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att i FN stödja framtagandet av en konvention i den riktning som Arms Trade Treaty anger.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen i väntan på en global konvention aktivt tar del i POA, Programme of Action, och strävar efter att uppfylla dess åtaganden.

Fel! Okänt namn på

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att aktivt delta i de internationella samarbeten som tar sikte på gemensamma regler för spårning och märkning av lätta vapen.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige skall verka för god representation av både parlamentariker och enskilda organisationer med kunskap och engagemang i frågor i den FN-delegation som 2006 skall förhandla om lätta vapen.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att medverka i och initiera aktiviteter i Sverige för ansvarsfullare hantering av lätta vapen i alla led, på myndighetsnivå såväl som hos den svenska allmänheten.¹
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att i översynen av reglerna för svensk vapenexport särskilt beakta statistik, export och import av lätta vapen.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en utredning av förekomsten av privata militära företag, PMF, i svenska affärssamarbeten och militära samarbeten.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om undertecknande av legosoldatskonventionen.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att arbete mot terrorism och internationell kriminalitet inte bedrivs med sådana medel att statens våldsanvändning ökar eller dess rätt till kontroll mot civila utökas.¹

¹ Yrkandena 28 och 32 hänvisade till JuU.

3 Vapen i världen

3.1 Inledning

Politikens, samhällets och offentlighetens främsta plikt i alla samhällsbyggen i alla tider har varit att skydda sin befolkning, värna de civila och livet samt förhindra lidande. Ändå misslyckas detta konstant och överallt i vår värld.

Bara under år 2002 dödades 25 000 människor i världen i direkt samband med krig och konflikter. 90 % av världens barn sägs någon gång bli civila vittnen till våld och övergrepp. Många av världens stater och många människor lever dessutom i tron att ”allt är tillåtet i krig”. De flesta är inte ens medvetna om att barn ska vara särskilt skyddade i krig eller att kvinnors roll före, under och efter konflikter finns reglerad i två FN-konventioner. Sammanfattningsvis är kunskapen i världen både om *jus ad bellum*, principerna för att gå i krig, eller om *jus in bello*, dvs. konventionerna som styr uppträdandet i krig, för dåligt kända och vapenspridningen fullständigt oproportionerlig.

Det finns ett överflöd av exempel på hur bruket av våld och vapen inte bara bringar akut lidande och död utan också utgör direkta utvecklingsbromsar.

Exempelvis säljer skrupelfria stater vapen till regimer som kortsynt gagnar sina affärsintressen i stället för att prioritera utveckling och fattigdomsbekämpning. De stolta millennieutvecklingsmålen om global utveckling lyser i de här sammanhangen alltför ofta med sin tragiska frånvaro.

I Kongo-Kinshasa pågår en konflikt som kallas för Afrikas världskrig eller ”det tredje världskriget”. Sedan 1998 har 3 miljoner människor avlidit som en direkt eller indirekt följd av kriget, och 1,8 miljoner har tvingats på flykt. Världens mediebevakning har inte alls stått i proportion till detta enormt omfattande lidande. Våldet fortsätter trots att två fredsavtal slutits sedan 2002.

När det gäller massakrerna 1993 i Rwanda tog det hela 10 år för omvärlden att komma till insikt om sin del i skulden, att införa vissa internationella mekanismer, att instifta en tribunal och att ta en senkommen debatt om FN:s kapacitet. Det har konstaterats att enorma mängder vapen förts in till rebeller och laglösa, vapen som kunnat spåras till kända vapenfabrikörer. Men det koloniala arvet, mentalt och ekonomiskt, och det medvetna åberopandet av etnicitet som förevändning för våldsmobilisering är ännu obearbetat.

I Sudans östra del är interna och externa, offentliga och lokala maktspel långt ifrån avslutade, och de oskyldiga – barnen, familjerna, de fattiga och de hemlösa – offras ännu cyniskt i hundratal, fast övergreppen och hungerkatastrofen varit väl kända sedan 2003. Allt medan den sudanesiska staten köper vapen för sina oljeinkomster...

På Irland har sociala och klassmässiga motsättningar och brittisk överhöghet i årtionden maskerats bakom religiös tillhörighet och ätit sig in i människors sinnen. Detta har skymt sikten och försvårat en rationell hantering av konflikten. Till sist har aktiv avvapning och ökat självstyre så småningom skapat det relativa lugn som nu till sist råder.

Det bestående våldsamma läget i Afghanistan måste framför allt förklaras med hur olika främmande makter i decennier utnyttjat det lilla bergslandet.

Fel! Okänt namn på

Förutom opiumsmugglings- och oljeledningsintressen har först Sovjet, sedan USA, härjat så att den civila moralen, försörjningsförmågan, resursbaserna, de lokala traditionerna och demokratiska samhällsstrukturer raserats. Krig dödar nämligen inte bara människor – de dödar hela kulturer. På 1960-talet var Afghanistan ett land på frammarsch med exempelvis stigande kvinnlig utbildningsnivå. Det medeltidsbetonade talibanstyret under 1990-talet blev en bakvänd reaktion mot ”västernisering” och utländskt inflytande i krigens spår.

I Irak lider hela landet av mer våld i de konvulsioner och efterdyningar som den folkrättsvidriga amerikanska invasionen 2003 skapade, trots att dess förevändning var att krossa en diktator, upprätta demokrati och stoppa produktionen av massförstörelsevapen. Men draksådd ger drakskörd.

I Sverige ökar gatuvåldet och de väpnade rånen. I genomsnitt sker varje dag tre väpnade brott i vårt land! Vapenlager länsas. Förövarna är alltför ofta unga män med svag samhällsförankring, som eventuellt tror att filmens våld går att tillämpa *in real life* med samma statusökning och personliga makt som på filmduken, eller män som slår och förföljer sina kvinnor i syfte att kontrollera och förtrycka dem.

Det är utifrån ovanstående mycket tydligt att det måste analyseras hur de inre och yttre mekanismerna runt krig och väpnat våld ser ut, hur de utlöses och vilken verkan de får för individen, för samhället och för den globala utvecklingen och ta konsekvenserna av denna analys.

Det politiska svar som Miljöpartiet de gröna vill lyfta fram innehåller åtminstone fyra dimensioner, om än de psykologiska faktorerna här lämnas obeaktade:

1. Tillgången till legala och illegala vapen i världen i allmänhet.
2. Styrkan hos nationella regeringar för lagstiftningskapacitet och efterlevnad.
3. Skyddet av attraktiva naturresurser, som olja, mineraler, guld och rikedomar för exploatering.
4. Omvärldens och FN:s reaktioner, kapacitet, intresse och insatser att förebygga, stoppa och förhindra våld, krig och konflikter.

3.2 Genusaspekter

Betydelsen av framför allt de lätta vapnen är grovt underskattade. De måste behandlas efter den omfattning deras skadeverkningar har och därför jämföras med konventionella större vapen, massförstörelsevapen och kärnvapen. Handeldvapnet som den destruktiva manlighetssymbolen framför andra, en fallosliknande, avfyrande och penetrerande manick som ger makt att råda över liv och död, förknippas också i vår patriarkala värld i så hög grad med en manlig verklighet. Detta stämmer dock inte längre helt. Kriget av i dag drabbar främst de civila. För lätta handeldvapen är det typiska både offret och förövaren visserligen fortfarande en ung man, men användningen av små och lätta vapen är en av de vanligaste dödsorsakerna även för barn och kvinnor.

Så finns exempelvis, även om de slutat tillverkas, 100 miljoner kalasjnikovs spridda över världen, och de tillhör fortfarande de billigaste, mest lätthanterliga och lättburna vapnen. T.o.m. ett barn klarar av att handskas med dem.

Kvinnor betraktas oftast som krigens och vapnens offer. Systematiska våldtäkter har t.ex. blivit ett alltför etablerat vapen, som enligt Internationella brottmålsdomstolens kriterier är åtalbart som brott mot mänskligheten.

Men i dag är också många kvinnor själva soldater. I vissa konflikter, exempelvis i Uganda, är upp till 30 % av de stridande kvinnor. Utöver problemen som manliga kolleger har med att behandla dem jämställt, vare sig de är över- eller underordnade, finns stora luckor att fylla när det gäller hur stater använder sig av kvinnor som resurs i uppbyggnadsarbete efter krig, i medling och i fredsmäklade. Mycket av genusproblematiken lyfts fram i FN:s säkerhetsråds resolution nr 1325 från år 2000, liksom i Elisabeth Rehns FN-utredning Women, War and Peace. Men dessa slutsatser och förslag är inte tillräckligt kända, vare sig i Sverige eller i världen. Miljöpartiet önskar därför se en kraftfull informationssatsning runt genusfrågor främst för militärer, men även för allmänhet och politiker, om kvinnor som fredsbyggare och inte bara som offer, genom att budskapet i bl.a. resolution 1325 sprids. Slutligen behövs en stor FN-konferens om mansrollen i världen. Detta skulle ge en kraftfull signal till omprövning av könens roller, relationer och resurser till vardags och vid krig, i konflikter och i vapensammanhang.

3.3 Konfliktförebyggande arbete

Världen lägger i dag alltför stor vikt vid militär upprustning. Miljöpartiets grundläggande hållning är att tonvikten i stället bör ligga på att förebygga konflikter, lösa dessa fredligt och förhindra att krig uppstår. Detta arbete måste innebära ett brett angreppssätt där inte bara konflikter utan roten till dessa angrips. Arbetet för att bekämpa fattigdom, förbättra miljön och främja demokrati innebär således också ett arbete för en fredligare värld.

De konflikter som ändå uppstår måste åtgärdas i ett tidigt skede. Vikten av detta är otvetydig. Konflikter som blommat ut i fullskaliga krig är både dyrare – såväl i mänskligt lidande som i ekonomiska termer – och svårare att lösa. Det finns således allt att vinna på att utveckla och satsa mer på de verktyg som finns för fredlig konflikthantering. Detta innebär att mer resurser måste läggas på att utveckla metoder och redskap för fredsbyggande. Smarta och riktade sanktioner skulle kunna bli ett mycket mer verksamt instrument. Vi vill i detta sammanhang påminna regeringen om att implementeringen av den civila fredskår som Europaparlamentet beslutat om, och som ministerrådet senare godkänt, för fullgörandet av icke-militära uppgifter under konflikter påskyndas.

Fel! Okänt namn på

3.4 Legitim våldsutövning

Militära insatser utifrån får bara användas som en sista utväg när alla andra möjligheter är uttömda, men de kan vara motiverade och till och med behövliga, just för att stoppa och hindra total laglöshet, övergrepp och övervåld och, som det betonas i FN:s reformrapport *The Responsibility to Protect*, även för att hindra folkmord och brott mot mänskligheten vid t.ex. etnisk rensning eller liknande. Rätten att ingripa måste dock vara folkrättsligt solklar, legalt reglerad och även väl känd. Den får inte släppas godtyckligt till envar kraft som anser sig ha rätt att intervensera. I den bemärkelsen behöver folkrätten med FN-stadgan, tillämpliga konventioner och praxis försvaras för framtiden.

Miljöpartiet menar att FN ska vara den enda instans i världen som har rätt att intervensera militärt och att detta måste sanktioneras i säkerhetsrådet eller i någon av generalförsamlingens resolutioner, till exempel *Uniting for Peace*.

FN:s faktiska kapacitet att sända trupp med ett s.k. kapitel 7-mandat är inte stor, men utnyttjas allt oftare på den globala scenen. Så bär just nu 18 fredsframtvingande operationer och 14 fredsbevarande styrkor världen runt FN:s flagga.

Svenska soldater och experter spelar också en alltmer ansedd och behövd roll i arbetet med att efter konflikter demobilisera, avväpna och återanpassa f.d. soldater till ett normalare civilt liv. Vårt lands kunnande har, i synnerhet när det gäller rehabilitering av barnsoldater, varit välbehövt och funktionellt.

Med detta sagt vill vi återigen betona vår grundläggande hållning som innebär att arbetet med att förebygga konflikter och lösa dessa fredligt alltid måste komma i första rummet. Militära insatser får bara användas som en sista utväg när alla andra möjligheter är uttömda.

3.5 Krig som utvecklingshinder

Krig skapar inte bara lidande och död i den privata sfären, de utarmar hela samhällen på kraft, mod, energi och kompetens. De föröder naturresurserna och miljön, ödelägger produktionen och infrastrukturen. I årets upplaga av UNDP:s *Human Development Report* betonas just konflikter som ett hinder för utveckling. I ljuset av detta är den fattigdomsbekämpning världens nationer förbundet sig att göra meningslös, såvida inte freds- och säkerhetsskapande arbete sker parallellt.

Det extrabelopp som krävs för att uppfylla FN:s millennieutvecklingsmål om att halvera hungern och utrota fattigdomen i världen till 2015 beräknas 2006 i de fattigaste länderna vara 73 miljarder dollar. Att jämföras med det belopp som USA utökade sin militärbudget med i år för att klara Irakkriget – 80 miljarder dollar.

FN:s alla fredsbevarande uppdrag kostar 4 miljarder dollar per år, vilket således motsvarar cirka 1 % av USA:s militärutgifter.

Dessa siffror säger en hel del om vad som ändå värderas högst av de ledande i världen.

Men vapenvåld och konflikter, utan att det är fråga om regelrätta krig, skapar också förluster i många andra led. Otrygghet, kapital- och egendomsförstörelse, lidande och rehabiliteringskostnader skapar på vissa håll i världen stora hål i den reguljära offentliga ekonomin och kan i värsta fall orsaka upplösning av samhällsstrukturerna. Exempelvis är Colombia och Sydafrika länder kända för okontrollerat vapenbruk och förödande vardagsvåld, för att inte tala om Afghanistan. Interamerikanska Utvecklingsbanken räknar med att i de latinamerikanska länderna uppgår samhällsförlusten i bruttonationalprodukt räknat till 15 % per år på grund av lätta vapens skadeverkningar.

Miljöpartiet menar att intentionerna i Sveriges politik för global utveckling inte alls uppfylls så länge vår egen framtagning av krigsmaterial för export, den urskillningslösa världsvida JAS-försäljningskampanjen, exportsubventioner av krigsmateriel och våra ambitioner att öppna landet för vapenutprovning av utländska vapensystem fortgår.

I regeringens proposition *Politik för global utveckling* (prop. 2002/03:122), och i det efterföljande riksdagsbeslutet, betonas samstämmigheten mellan politikområdena för att uppnå en sammanhållen och effektiv global utvecklingspolitik. Men detta åsidosätts grovt genom att dessa kontraproduktiva militära verksamheter samtidigt upprätthålls. Det saknas en analys om den svenska krigsmaterielexportens roll i ett större globalt sammanhang, och den sätts inte heller i relation till millennieutvecklingsmålen. Detta menar Miljöpartiet är en oacceptabelt stor brist som bör redovisas i de kommande skrivelserna om Sveriges politik för global utveckling respektive krigsmaterielexporten och framför allt åtgärdas.

3.6 Svensk vapenexport

Värdet på den svenska vapenexporten uppgår till 7,2 miljarder kronor per år. I relation till de största länderna i branschen är detta kanske volymmässigt blygsamt. Men räknat per capita tillhör vi de stora i världen. Dessutom ökar exporten och går i dag till hela 57 mottagarländer.

Miljöpartiet menar att det är ett mål i sig att begränsa den internationella vapenhandeln, och Sverige bör därför ligga i framkant för att verka för en total minskning av produktion och export av krigsmateriel. De svenska exportstödjande verksamheterna måste av dessa skäl avskaffas. Vid Internationella Röda Korsets och Röda Halvmånens 28:e internationella konferens kring internationell humanitär rätt utfäste sig Sverige att i svensk nationell lagstiftning och i sin politik i framtiden väga in efterlevnad av internationell humanitär rätt i kriterierna för svensk vapenhandel. I dag verkar regeringen gå motsatt väg.

Det generella förbudet när det gäller den svenska krigsmaterielexporten måste fortsättningsvis utgöra den grundläggande förutsättningen för den svenska politiken för krigsmaterielexport. Export ska vara ett undantag!

Genom den utredning – Krigsmaterielutredningen – som presenterade sitt betänkande våren 2005, finns starka skäl att anta att den restriktiva och globalt sett stilbildande vapenexportkontroll som präglat Sverige sedan årtionden

Fel! Okänt namn på

nu är under omprövning. De gamla, ännu rådande skrivningarna, om att export av krigsmateriel inte ska vara ”materielspecifik” och inte får ske av näringspolitiska skäl, måste bestå och snarare tillämpas än mer restriktivt.

I Sveriges egen försvarsbudget påbörjas nu en blygsam bantning med ca 3 miljarder av totalt 44 miljarder. Materielinköpen är den tyngsta enskilda posten och omfattar också forskning för att ta fram nya vapensystem och tillbehör. Kvar i svenska hangarer står också alla de JAS-plan som inte hittar några köpare och som Miljöpartiet från första stund starkt kritiserat eftersom den enorma kostnaden för dessa aldrig stått i proportion till vare sig försvarsnyttan eller försäljningsutsikterna.

Med den nya världsordning som vi ser växa fram, med en ensam stormakt, finns det anledning att förhålla sig starkt kritisk till de länder med vilka Sverige samarbetar eller exporterar krigsmateriel till och till hur vår exportregim är beskaffad.

USA utvecklas till en alltmer arrogant och alltmer självtillräcklig stormakt. Landets ställning är snarast att likna vid oligopol på vapenmarknaden, och dess standarder och system är de till vilka resten av världen anpassar sig. Till denna stormakt, som har militärbaser utplacerade över hela världen och som utförde en illegitim storinvasion i Irak 2003, exporterar Sverige krigsmateriel. Sverige exporterade också till Storbritannien under 2004, trots att även det landet var inblandat i Irakkriget.

Det finns även, som sagt, ett utvecklat vapensamarbete med Israel, som är en av de i särklass största vapenexportörerna, nämligen den femte i världen. Även vapenimport i större omfattning sker från Israel till vårt land. Detta ser vi som ett aktivt stöd till den israeliska ockupationsmaktens krig gentemot civila grannar utan armé. Därför menar vi att alla typer av militärt samarbete, import eller export av krigsmateriel, utplacering av militärattachéer samt forskningsmässigt eller kommersiellt militärutbyte med Israel, måste anses vara otillständiga och upphöra. Sverige bör dessutom arbeta för att EU inför ett vapenembargo mot Israel.

I det regelverk som i dag finns i vårt land ingår numera en bestämmelse om att krigsmateriel som exporteras inte måste vara direkt knuten till de brott mot de mänskliga rättigheterna som begås i ett land för att krigsmaterielexport ska vara förbjuden. Förekommer det brott mot de mänskliga rättigheterna, oavsett om dessa har någon anknytning till den krigsmateriel som är tänkt för export eller inte, är krigsmaterielexport till landet i fråga förbjuden. Trots att dessa exportbestämmelser är avsedda att vara restriktiva, har det funnits stora kryphål i de riktlinjer som antagits, främst runt följdleveranser. Med hänvisning till att Sverige måste uppfylla ingångna avtal och uppvisa pålitlighet som leverantör av krigsmateriel har Sverige exporterat krigsmateriel till länder där brott mot de mänskliga rättigheterna eller konflikter pågår, och en generös tidsgräns har satts för hur lång tid följdleveranser av krigsmateriel kan fortgå.

I Kina visar det stora antalet dödsstraff, förekomsten av rättsvidriga domar och fall av tortyr knappast på något förändrat sinnelag hos regimen. EU ville trots detta under våren 2005 lyfta sitt vapenembargo till Kina, men möttes av hårt motstånd. Detta exempel visar på nödvändigheten av att Sverige verkar

för att EU:s s.k. uppförandekod när det gäller krigsmaterielexporten dels blir mer restriktiv, dels får status av ett för medlemsländerna bindande dokument i stället för att som nu endast vara en rekommendation. Regeringen bör därför också aktivt verka för att EU:s uppförandekod implementeras som nationell lagstiftning i alla EU-länder. Sverige bör även i EU driva en politik om ökad restriktivitet när det gäller följdlieferanser av krigsmateriel. Dessa diskussioner förs främst i den Europeiska Försvarsbyrån EDA, European Defence Agency. Trots att verksamheten i övrigt är inriktad på främjande av vapenstandards för handel och varit föremål för Miljöpartiets ifrågasättande, är det viktigt att tills vidare finnas med i de forum som också kan påverka för en större restriktivitet.

Men Sveriges engagemang i den europeiska försvarsmaterielbyrån, Western European Armament Group (WEAG), och i sexnationsinitiativet, dvs. med de fem största vapenfabrikantländerna i Europa, innebär däremot renodlade vapenutvecklingssamarbeten som Miljöpartiet har anledning att ifrågasätta. Verksamheten syftar ytterst till att underlätta export och rimmar illa med fagert tal om nedrustning och vapenavveckling. Miljöpartiet utvecklar detta mer i motion 2004/05:U319 om EU:s militarisering som utskottet ännu inte behandlat.

Sverige bör i stället ta initiativ i FN till en konferens för att påbörja arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner i vapenproduktion och vapenhandel.

4 Vapenslag

4.1 Minor och klusterbomber

Arbetet med att stoppa personminor, såsom det kommit till uttryck i Ottawa-konventionen, måste anses som en framgång för mänskligheten. Bakom framgången låg en välorganiserad civil kampanj som skickligt lyckades föra fram sitt budskap och skapa en sådan opinion att en konvention om ett avskaffande blev verklighet år 1999. Hittills har 144 stater ratificerat och 37 miljoner lagrade minor förstörts.

Men mycket saneringsarbete återstår i världen, och grymt tragiskt är det för de offer som årtal efter ett fredsslut råkar trampa på vad som döljs i marken. Pengar till sanering, proteser och rehabilitering fattas överallt. Dessutom avslöjades under året i Sverige att Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), trots det uttryckliga förbudet i konventionen, ändå sysslar med framtagning av nya mintyper och ”produktförbättring”. Det är ett oacceptabelt regelbrott av en svensk myndighet bunden av Ottawakonventionen!

I praktiken har s.k. klusterbomber också blivit en fara för civilbefolkningar i drabbade länder, t.ex. Afghanistan. Anledningen är att en stor del av de mindre bomberna inte exploderar utan blir liggande på marken som blindgångare och därefter i praktiken fungerar som minor. En del av dessa blindgångare är färgglada och kan påminna om andra föremål, till exempel leksa-

Fel! Okänt namn på

ker. Den stora skillnaden mellan ”vanliga” antipersonella minor och blindgångare efter klusterbomber är att de senare i större utsträckning dödar den som utlöser dem.

Riksdagen beslutade för något år sedan att bifalla ett betänkande (2003/04:UU16) om svensk anslutning till det femte protokollet till konventionen om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen ”som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar”. Till viss del behandlar protokollet åtgärder för att i förebyggande syfte minska förekomsten av explosiva lämningar efter krig. Med detta menas att exempelvis klusterbomber ska ha en självutlösare som ska få bomben att explodera om den blivit en blindgångare. Miljöpartiet vill verka för ett totalt förbud mot att använda klusterbomber. Därför bör Sverige inom EU verka för ett omedelbart moratorium till dess ett förbud mot klusterbomber finns.

4.2 Utbränt uran – Depleted Uranium (DU)

Vapen med s.k. utarmat uran, som USA använt och använder i Irak, i Afghanistan och på Balkan, är såväl kemiskt giftiga som radioaktiva. DU-vapen ingår i USA:s kärnvapenprogram och har en stor sprängkraft. De avger radioaktiv strålning under oöverskådlig tid, och det giftiga och radioaktiva ämnet sprids med luften och grundvattnet.

Den största faran med utarmat uran är den oxidering till uranoxid som sker i samband med detonation. Då förvandlas uranet till ett lätt stoft som kan färdas mycket långt i egenskap av små partiklar som man sedan via inandning eller sår får in i kroppen. Urandammet förmår tränga djupt ned i lungsäckarna, vilket ger astmaliknande symtom och kan skada benmärg, njurar och könsceller. Skador kan även överföras genetiskt till kommande generationer genom att arvsmassan skadas.

Trots att vetenskapen om vilka faror radioaktiv strålning kan innebära för människor och natur är väl spridd används utarmat uran i stor omfattning. Det råder inte fullständig vetenskaplig enighet om DU:s skadlighet, men eftersom det är uppenbart att radioaktiviteten kvarstår i miljön under oerhört lång tid menar Miljöpartiet att det är angeläget att anlägga ett försiktighetsinriktat angreppssätt.

Allmänheten har inte heller full information om dessa förhållanden, och svenska soldater och civila skickas till områden som förorenats av utarmat uran där radioaktiviteten kan vara tusentals gånger högre än det normala. Uneps personal får inte vistas i DU-kontaminerade områden.

Användningen av DU-vapen strider mot FN-konventioner och internationella avtal som icke-spridningsfördraget (NPT) liksom troligen mot provstoppsavtalet (CTBT).

I t.ex. Basraområdet i Irak, som exponerats för utbränt uran efter Kuwaitkriget, har fosterskadorna ökat 19 gånger rapporterar en svensk professor i strålningsfysik. Han konstaterar att barn med djup gomspalt, cyklopöga eller

som saknar armar och ben bara brukar påträffas hos en på miljonen, men så inte i Basra.

Vidare hävdar de amerikanska hemkomna soldater som lider av grava njur- och andningsbesvär samt neurologiska åkommor i sällan skådad omfattning att detta har samband med exponering för DU.

Miljöpartiet menar att den roll som tillskrivs det utbrända uranet underskattas av både myndigheter och stora delar av forskarvärlden. Vapnet, med sin stora genomträngningsförmåga och sin dubbla toxiska verkan, är inte uttryckligen förbjudet, utan klassas bland de ”konventionella vapnen”. Miljöpartiet vill i väntan på erkända belägg se ett totalt förbud mot användning av utbränt uran och inom ramen för befintliga anslag öka forskning som kan klarlägga sambandet mellan utarmat uran och sjuklighet, miljöeffekter och dödlighet.

4.3 Kärnvapen

Kärnvapen är det dödligaste och mest förstörelsebringande av vapenslag. Dessa omfattas dock av ett bra avtal för begränsning och nedrustning som jordens alla länder, förutom Israel, Pakistan, Nordkorea och Indien, har ratificerat: Nuclear Proliferation Treaty (NPT). Avtalet går dels ut på att spridningen ska begränsas, dels att de fem officiella kärnvapenmakterna USA, Sovjet, Storbritannien, Frankrike och Kina ska avrusta. Dessutom ska s.k. fredlig kärnkraftsteknologi göras tillgänglig för anslutande stater. Vart femte år ses avtalet över och länderna ska avrapportera sin utveckling. Tidigare i år var en sådan översyn aktuell i New York – men det sorgliga resultatet var att i princip hade inga nedrustningsansträngningar gjorts sen sist. Det är snarare tvärtom. Kina ”moderniserar” sin arsenal, Iran tar fram i smyg, Israel fortsätter att mörka sitt innehav och vägrar medge inspektioner, som landet alltid gjort. Inga strategiska stridsspetsar på europeisk botten har tagits bort, och USA och Storbritannien upprustar till och med. Ryssland har fortfarande ca 20 000 stridsspetsar, men menar ändå att man nedrustat. USA har ca 10 000, varav 480 i Europa, främst i Storbritannien, och USA:s försvarsminister Rumsfeld säger dessutom öppet att han vill bygga fler stridsspetsar för att exempelvis kunna detonera dem i bunkers. Vidare har Kina ca 400, Frankrike ca 300 och England 185 dödliga vapen klara att verka med blott 24 timmars så kallad *alert time*.

För fem år sedan åtog sig dessa fem kärnvapenmakter (för övrigt samma stater som är permanenta medlemmar i FN:s säkerhetsråd!) inom ramen för NPT-avtalet att förstöra, inte bara demontera och lagra undan, men de har alltså i princip inte gjort något. Sveriges position i de senaste förhandlingarna var tyvärr inte urskiljbar, eftersom vi låg bakom den hållning som EU intog. Eftersom man inte kritiserar sina unionskamrater undgick Frankrikes och Storbritanniens innehav och brist på nedrustning all öppen kritik. Därmed utövade inte heller EU som helhet de påtryckningar man aviserat mot vare sig USA, Ryssland eller Kina för deras uteblivna engagemang.

Fel! Okänt namn på

Slutsatsen Miljöpartiet drar är att Sveriges regering i EU bör verka dels för rätten att öppet kritisera medlemsländer som bryter mot avtal, dels att också öppet göra så mot Storbritannien och Frankrike. Kritiken måste riktas både i fråga om innehavet och om att de försinkar det globala nedrustningsarbetet. Slutligen bör Sverige också verka för en tätare översynsprocess där sanktionsmöjligheter skapas för de länder som inte fullgör sina åtaganden.

4.4 Lätta vapen – Small Arms and Light Weapons (SALW)

I världen i dag cirkulerar över 639 miljoner lätta vapen, av dessa är minst 59 % i civila händer utan registrering och kontroll. Dessa vapen dödar 1 000 människor varje dag eller en halv miljon per år – en omfattning som manar till eftertanke.

I Sverige finns två miljoner registrerade lätta vapen, detta på en befolkning på nio miljoner. Hur många illegala vapen som finns är av logiska skäl oklart. Men uppgifter om hur mycket som stjäls är däremot lätta att dokumentera.

I vårt fredliga och genomreglerade land sker, som följd av dessa stölder och på grund av den mängd vapen som finns i orätta händer, i genomsnitt tre våldsbrott per dag med lätta vapen inblandade. I USA är de liberala vapenlagarna ett ständigt hett politiskt ämne eftersom gatuväldet är en vardagsföreteelse. Mentaliteten där är att säkerhet skapas med vapen i hand, snarare än att det är vapenspridningen i sig som skapar otryggheten människor emellan. Det senare synsättet omfattas dock fortfarande av de allra flesta svenskar, allt enligt en undersökning som Svenska Röda Korset gjort.

Det arbete som pågår inom FN:s ram med en förestående konferens 2006 är ägnat att skapa ett juridiskt bindande instrument för att märka och spåra lätta vapen. Det är ett steg i rätt riktning, liksom implementeringen av den Plan of Action som finns som ett etablerat, om än otillräckligt instrument vid sidan om en rad regionala överenskommelser. I längden behövs dock en separat konvention mot spridning av just små och lätta vapen, i enlighet med riktlinjerna i Arms Trade Treaty. Detta bör regeringen verka för inom FN, och Miljöpartiet förutsätter att den svenska regeringen kommer att ta både frivilligorganisationer och engagerade parlamentariker i anspråk för svensk representation i detta arbete.

5 Privata militära företag

Efter det kalla krigets slut är företag som erbjuder stater sina professionella militära tjänster ett växande och oroande fenomen. Privata militära företag (PMF) återfinns i dag i många konfliktområden och erbjuder en mängd militära uppdrag. Fenomenet är intressant då det direkt sätter en stats våldsmonopol inom sitt territorium i fråga.

Fel! Okänt namn på

Från färre än tio stycken 1991, har PMF i USA ökat till fler än 30 stycken i dag. Northrop Grumman, DynCorp, Vinnell Corporation och Airscan med flera omsätter cirka 25 miljarder dollar årligen.

PMF skiljer sig från besläktade säkerhetsföretag, då de också erbjuder rent militära tjänster: allt från stridsunderstöd och uthyrning av elitförband till militär utbildning, rådgivningstjänster vid krigsmaterieförsäljning militära analyser och logistiskt stöd. Det handlar dock inte om traditionella legosoldatarméer utan de ser precis ut som vanliga företag som presenterar sig på öppna hemsidor och marknadsför sig med glättiga reklamblad. De har genom detta fått en mer legitim ställning än de forna legosoldaterna, men har ändå (Blackwater) varit det huvudsakliga målobjektet för vad som i medierna skildras som irakiska terrorattacker.

Hantering inbjuder till avpersonifiering av vad det verkligen är frågan om: Professionellt våld och dödande, men på annans uppdrag och utan personligt eller offentligt ansvar. Svenska soldater i FN-tjänst riskerar att i framtiden råka ut för konflikter där PMF underblåser konflikten. Det finns de som t.o.m. föreslår att PMF skulle kunna hyras in av FN för fredsbevarande uppgifter, men förhoppningsvis har FN:s generalsekreterare, Kofi Annan, rätt när han säger att "världen är troligen inte beredd att privatisera freden".

Frågan om PMF har således lämnats mer eller mindre till självreglering och till företagets eget ansvar. Den otillfredsställande internationella lagstiftningen kan få allvarliga konsekvenser för internationell fred och säkerhet.

I fall där de kontrakteras av främmande regeringar undviks ofta benämningen "legosoldater" genom specifika klausuler i det avtal som tecknas mellan regeringen och företaget i fråga. De flesta länder ser behovet av att begränsa dessa företags förehavanden, men få har tagit fram relevanta lagar för att understödja den internationella överenskommelse som ändå finns: Legosoldatskonventionen som FN antog 1989. Tyvärr har konventionen ännu inte trätt i kraft då endast ett fåtal länder anslutit sig till den, varav ingen av de större västerländska staterna. Sverige har också valt att stå utanför, trots att man säger sig sympatisera med den.

Miljöpartiet menar att Sverige självklart bör ratificera legosoldatskonventionen för att ha medel att möta en eventuell svensk öppning av en sådan marknad och kunna agera korrekt mot dessa stridskrafter. Regeringen bör naturligtvis också driva ifrågasättandet av PMF-fenomenet i relevanta internationella forum.

6 Terrorism

Den säkerhetspolitiska situationen i världen har förändrats radikalt. Det blir allt tydligare att de hot som finns mot mänskligheten inte alls bara är av det traditionella militära slaget. Ett av de mest påtagliga hoten utgörs av terrorismen, dvs. kriminellt, självinducerat ofta dödligt våld mot civila som inte kan förutses eller förebyggas på plats. FN har i en serie resolutioner (Generalförsamlingens 49/60 /1994, säkerhetsrådets 1368/2001, 1373/2001, 1377/2001

Fel! Okänt namn på

och 1566/2004 samt rapporten In Larger Freedom och deklARATIONEN från toppmötet i september 2005) fördömt terrorismen och manat världen till motvärn.

För att bekämpa terrorhandlingar behöver man egentligen inte förstå allt det som kan förorsaka terrorism. Här finns inte heller i dag entydig forskning eller allmänt omfattade sanningar. Att rekryteringsbasen skulle bestå av unga i någon form av desperation och utanförskap håller bara delvis streck. Självklart är fattigdomsbekämpning, demokratisk delaktighet och en rättvisare världsordning långsiktiga mål som bör minska motiven för terroristhandlingar, även om det inte ger omedelbara resultat. Inte heller kan militär upprustning eller ökad övervakning ge något pålitligt skydd.

Men vad som är påtagligt och uppenbart är att man för ofta i iveren att bekämpa terrorism urholkat demokratin. Kränkningar av personlig frihet, skärpt övervakning, inskränkningar i yttrande- och tryckfrihet, religionskontroll, lagändringar som flyttar ut gränserna för statens rätt till kontroll, buggning av enskilda individer, utlämnande av känsliga uppgifter, domar utan rättegång, frihetsberövanden på dunkla grunder, fördomsfulla utpekanden av grupper eller folkslag är exempel på motaktioner som under senare år fått terroristbekämpningen att delvis motverka sitt syfte. Över huvud taget har den rättssäkerhet som demokratiska stater omsorgsfullt försökt bygga upp under efterkrigstiden för att just frihet och demokrati skall råda och alla skall kunna vara delaktiga för mycket satts åt sidan.

Miljöpartiet vill i stället betona vikten av dialog, integrering, respekt, delaktighet och fortsatt öppenhet samt tryckfrihet både i samhällets reguljära verksamheter och i terroristbekämpningssammanhang. Arbetet mot terrorism och internationell kriminalitet över huvud taget får således inte bedrivas med sådana medel att statens våldsanvändning ökar eller dess rätt till kontroll mot civila systematiskt utökas.

Stockholm den 5 oktober 2005

Peter Eriksson (mp)

Maria Wetterstrand (mp)

Leif Björnlod (mp)

Barbro Feltzing (mp)

Helena Hillar Rosenqvist (mp)

Mikael Johansson (mp)

Jan Lindholm (mp)

Yvonne Ruwaida (mp)

Karin Svensson Smith (-)

Lars Ångström (mp)

Lotta Hedström (mp)

Åsa Domeij (mp)

Gustav Fridolin (mp)

Ulf Holm (mp)

Mona Jönsson (mp)

Claes Roxbergh (mp)

Ingegerd Saarinen (mp)

Mikaela Valtersson (mp)